

Ipépébisalla Mga Law-law

su:
Sangiré
Pilipino
English

Publications Copy
DO NOT REMOVE

Ipépébisalla Mga Law-law

(Phrase Book)

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS
PUBLISHERS
1983

Published
in cooperation with
Bureau of Elementary Education
and
Institute of National Language
of the
Ministry of Education and Culture
Manila, Philippines

Reprint

Sangiré

Phrase Book

45.8-483-1.05C

57.20PT-834019N

Printed in the Philippines

PAUNANG SALITA

Ang isang katangiang masasabi tungkol sa Pilipinas ay ang pagkakaroon nito ng iba't ibang pangkat etniko na nag-aangkin ng kani-kanilang wikang katutubo. Gayon man, ito'y hindi naging balakid sa pag-unlad ng bansa, bagkus nagpatibay pa nga sa pagbubuklod at pagkakaisa ng mga mamamayan tungo sa pagkakaroon ng isang diwang panlahat.

Ang aklat na ito ay isa sa serye ng ganitong uri ng mga babasahing inihahanda para sa higit na ikalilintang ng mga kaalaman, kakayahan, kasanayan, pagpapahalaga at pagmamahal sa sariling wika ng mga mag-aaral.

Sinikap na malakipan ang aklat ng mga paksang inaaakalang magdudulot ng malaki at makabuluhang kapakinabangan sa mga gagamit nito. Sa paghahanda ng mga ito'y isinaalang-alang ang mga pangkalahatang layunin ng bansa. Isinaalang-alang din ang mga pangkasalukuyang pangangailangan ng mga mag-aaral sa pagpapalawak at pagpapayaman ng kanilang talasalitaan, paglinang ng kakayahang gumamit ng wikang gamitin at wastong pagsulat nito. May inilakip ding mga pagsasanay na inaakalang makatutulong sa mabisang pag-aaral ng wika. Matitiyak na ganap na nilang natutuhan at nauunawaan ang wika kung ito'y buong katalinuhan na nilang natatalakay sa klase at naiuugnay o nagagamit sa tunay na buhay.

Buong pagmamalaking inihahandog ng Ministri ng Edukasyon at Kultura ang aklat na ito taglay ang matapat na hangarin at mithiing lalo pang mapataas ang uri ng edukasyon para sa di marunong bumasa at sumulat sa pamamagitan ng pag-aaral ng kinagisnang wika. At inaasahan din sa gayon ang madaling pagkatuto ng wikang pambansa.

Onofre D. Corpuz
Minister ng Edukasyon at Kultura

PREFACE

The purpose of this book is to help speakers of Sangiré communicate with speakers of Pilipino and English.

Commonly used expressions are given in three languages. They are grouped in topics but are not dialogues. Translations are not literal, but are designed to express each phrase in a way that is natural to the language and culture in question.

The English phrases were compiled with the assistance of members of the Summer Institute of Linguistics during a Writing Workshop held in Bagabag, Nueva Viscaya during November-December, 1976. Mr. Rodolfo Barlaan, and Mr. Perry Macabuhay supplied the Pilipino versions. Both are field workers of the Translators Committee of the Philippines.

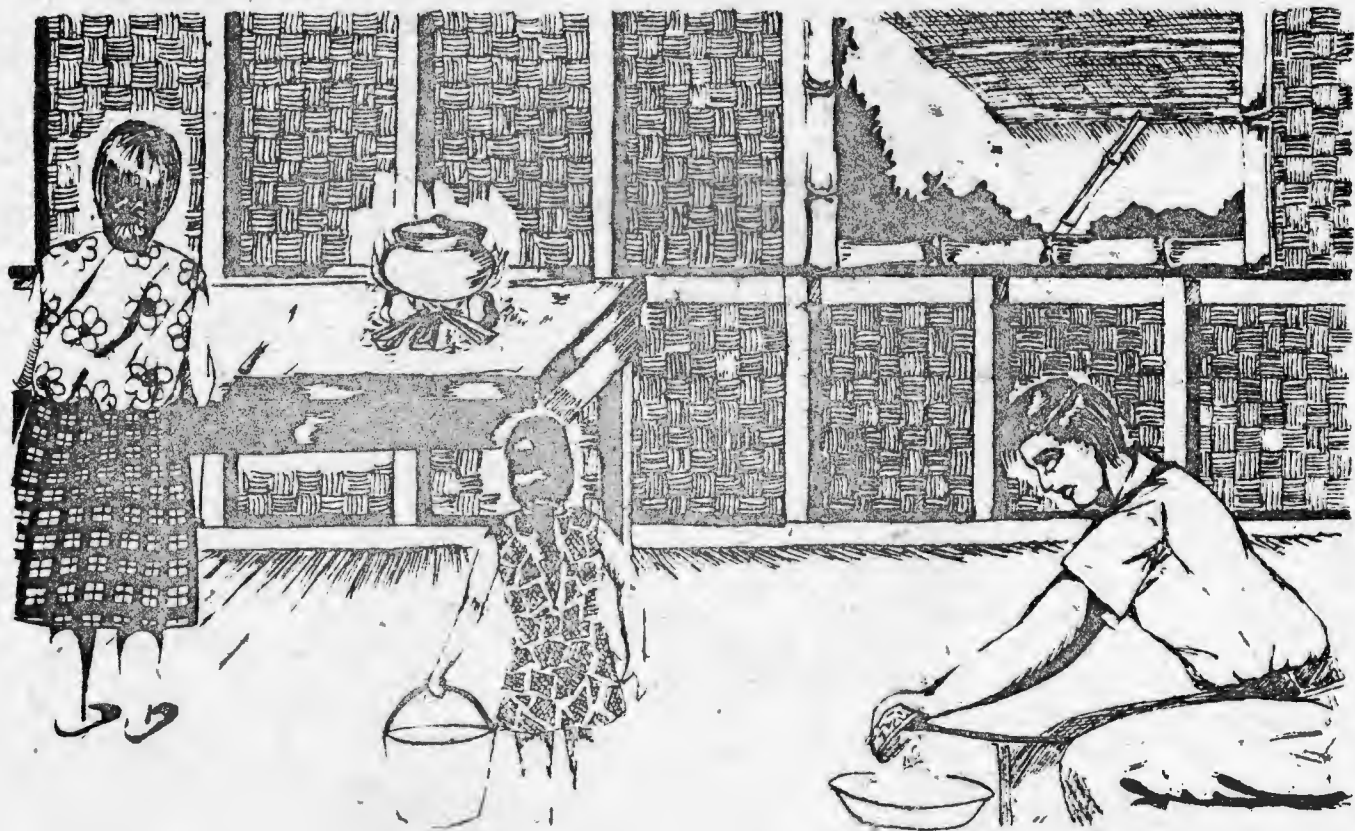
The Sangiré versions were supplied by Mr. Jacob Bansalao and Mr. Punding Imam.

Thanks are expressed to all of the above for their assistance.

Arthur and Kathleen Lightbody
Summer Institute of Linguistics

Panétakeng u Pémbasang

1. Su Dalleng	2
2. Su Valle	2
3. Ménggì u Taréndung Mapiya	4
4. Kararemonang	6
5. Makanteré u Papaména	12
6. Séntaranakeng	14
7. Gakédé	16
8. Mébisallang Méngangundang	20
9. Mga Biyasé u Avà	22
10. Makanteré u Pévavella	26
11. Pananullaté	28
12. Mga Kang	32
13. Mga Dukù	34
14. Mga Vuwang Kayu	34
15. Mga Kinà	35
16. Mga Dingang u Kang	35
17. Papamélli	36
18. Makanteré u Dadalleng	40
19. Pananuwada Mga Vanuwa	44
20. Makanteré u Kakowà u Vanuwa	46
21. Tawmata Végang Sowa	48
22. Mga Dadorang u Mananéntillo	52
23. Mga Ballanyawa	54
24. Makanteré u Waktu	58
25. Makanteré u Pamamilang	64
26. Kulléta	66

Su Dalleng

Su Valle

Ménggì u Taréndung Mapiya

Kararemonang

Su Dalleng

1. Bôu apa ikaw?
2. Sung apa ikaw?
3. Iyà se.
4. Iyà dumalleng su anu nu.

Su Valle

1. Ho inay! / Ho ilaw!
2. Eteko panawsé.
3. Dangengko. Panawséko su dawng.
4. Iyà kamona te.
5. Iyà mapullè e.
6. Dumalleng ke ikitè.

Sa Daan:

1. Saan kayo nanggaling?
2. Saan kayo pupunta?
3. Diyan lang.
4. Pupunta ako sa inyo.

1. Where are you coming from?
2. Where are you going?
3. I am going there.
4. I am going to your place.

Sa bahay:

1. Tao po!
2. Kayo pala.
3. Umakyat kayo.
Tuloy po kayo.
4. Mauuna na ako sa inyo.
5. Uuwi na ako.
6. Tayo na.

1. Hello.
2. You come.
3. Come on up.
Come inside.
4. I'll go ahead.
5. I'm going home
6. Let's go now.

Menggì u Taréndung Mapiya

1. Mapiya pallasu anà u. Masasébudé.
2. Mapiya paménuwang vanuwa nu.
3. Kapuku sini. Ta apa songkaré vanuwa.
4. Ikaw masingkà mekowà kang mapiya.
5. Malléngang karéngang kang ene.
6. Ikaw masingkà mébisallang Inglisé mapiya.
7. Iyà mapakay médollong ditratu nu?
8. Iyà médollong ampung sikaw, bayne nipétatudé.
9. Samaté.

1. Maganda ang iyong anak,
Napakalusog.
2. Magandang tirahan ang
iyong lugar.
3. Gusto ko rito. Tahimik na
lugar.
4. Mahusay kang magluto.
5. Napakasarap ng pagkaing
iyon.
6. Mahusay kang magsalita ng
Ingles.
7. Maaari ba kitang kunan ng
larawan?
8. Ipagpaumanhin po ninyo,
hindi ko po sinasadya.
9. Salamat po.

1. Your child is beautiful.
So healthy.
2. Your place is a nice place
to live.
3. I like it here; it's a
peaceful place.
4. You are a good cook.
5. That meal was delicious.
6. You are an expert at
speaking English.
7. May I take your picture?
8. Sorry, it wasn't
intentional.
9. Thank you.

Kararemonang

1. Ingkà.
2. Kakéditay te.
3. Ingkà u te.
4. Iyà ku te.
5. Iyà dumalleng ke.
6. Eteko si.
7. Iyà vavayko kukakula
8. Lekeséko tukadé.
9. Déndungko dallumpaeng.
10. Malliyà.
11. Apiko ikaw si siyà.
12. Isay dingang u?
13. Nikasingkatengu manyollé su vanuwa
ene?
14. Nikakilaku gati ne.
15. Isay alleng e?

1. Hindi ko alam.
2. Bayaan mo na.
3. Bahala kayo.
4. Ako na.
5. Aalis na ako.
6. Halika rito.
7. Dalhan mo ako ng 'coke'.
8. Buksan mo ang pinto.
9. Isara mo ang bintana.
10. Sandali lang.
11. Sumama kayo sa akin.
12. Sino ang kasama mo?
13. Kilala mo ba ang alkalde sa lugar na iyon?
14. Kilala ko siya sa mukha.
15. Ano ang pangalan niya?

1. I don't know.
2. Never mind.
3. It's up to you.
4. I'll do it.
5. I'll be going now.
6. Come here.
7. Bring me a Coke.
8. Open the door.
9. Close the window.
10. Please wait a moment.
11. Come with me.
12. Who is your companion?
13. Do you know the mayor of that place?
14. I know him by sight.
15. What is his name?

16. Taya nikataréndunangku.

Nikavullenangku.

17. Iyà taya makasilibé.

18. Apa i?

19. Apa e?

20. Apa e?

21. Sisay piyà pansong ene?

22. Ngellè e?

Isay?

Sisay?

23. Su apa?

Nàuve?

Kelleyapa?

24. Nàuve taya?

25. Saũko pébella.

26. Mapakay iyà apikangu?

27. Piyà sénsilyu nu?

28. Iyà dumalleng malliyà.

Iyà masasaw.

16. Hindi ko matandaan.
Nakalimutan ko na.	16. I don't remember./I have
forgotten.
17. Hindi ko maunawaan.	17. I do not understand.
18. Ano ito?	18. What is this?
19. Ano iyan?	19. What is that?
20. Ano iyon?	20. What is that yonder?
21. Kaninong lapis iyan?	21. Whose pencil is that?
22. Kailan?
Sino?
Kanino?	22. When?
Who?
Whose?
23. Saan?
Bakit?
Papaano?	23. Where?
Why?
How?
24. Bakit hindi?	24. Why not?
25. Pakiulit mo nga ang iyong
sinabi.	25. Please repeat what you
said.
26. Maari bang samahan mo ako?	26. Would you please accompany
me?
27. May barya ka ba?	27. Do you have small change?
28. Nagmamadali ako!	28. I'm in a hurry.

Makanteré u Papaména

Séntarananakeng

Gakédé

Makanteré u Papaména

1. Tawmatang apa ikaw?
2. Su apa pupaménangu jamang ini?
3. Bòu apa ikaw ini?
4. Apa mapanavanku si kaw?
5. Ménti lumele.
6. Vute kadadéntanu?
7. Éé, vute kadadéntaku karébi bòu Davo.

1. Taga saan po ba kayong talaga?
2. Saan kayo nakatira ngayon?
3. Saan kayo galing ngayon?
4. Ano ang maipaglilingkod ko sa inyo?
5. Dumadalaw lang ako.
6. Kararating mo lang ba?
7. Oo, kararating ko lang kahapon mula sa Dabaw.

1. Where are you from originally?
2. Where are you staying now?
3. Where did you just come from?
4. What can I do for you?
5. I just came to visit.
6. Have you just arrived?
7. Yes, I came just yesterday from Davao.

Séntaranakeng

1. Viyaré deng yamang u?
2. Éé gaydé inang ku nate te su tawng nalliyu.
3. Pilla kalavò ikamene anà u séngkataw?
4. Ikami waw anà u séngkataw.
5. Ikaw ba yakang?
6. Bayneve, iyà katuwalliyang e.
7. Pilla umullé u?
8. Ikaw piyà e kapétunang u?
9. Ikaw piyà e anà u?
10. Éé, piyà e anà ku lima.
11. Dallahuwa vavinay vuru tataw ese.

1. Buhay pa ba ang tatay mo?
 2. Oo, pero ang nanay ko ay namatay noong isang taon.
 3. Ilan kayong magkakapatid?
 4. Walo kaming magkakapatid.
 5. Kayo ba ang panganay?
 6. Hindi, ako ang bunso.
 7. Ilan taon na kayo?
 8. May asawa ba kayo?
 9. May mga anak na ba kayo?
 10. Oo, mayroon na akong limang anak.
 11. Dalawang babae at tatlong lalaki.
1. Is your father still living?
 2. Yes, but my mother died last year.
 3. How many brothers and sisters do you have?
 4. There are eight children in our family.
 5. Are you the eldest?
 6. No, I am the youngest.
 7. How old are you?
 8. Do you have a wife?
 9. Do you have children?
 10. Yes, I have five children.
 11. Two are girls and three are boys.

Gakédé

1. yamà	1. ama	1. father
2. inà	2. ina	2. mother
3. anà	3. anak	3. offspring
4. anà	4. anak	4. son/daughter
5. kapétunang ese	5. asawa	5. husband
6. kapétunang vavinay	6. asawa	6. wife
7. vaw vavinay vaw ese	7. balo	7. widower/widow
8. kahiyang	8. nobya	8. fiancée
9. anà u séngkataw	9. kapatid	9. brother/sister
10. katuwalliyang	10. bunso	10. younger
11. kayakaneng	11. panganay	11. older
12. yupung	12. nuno	12. grandparent
13. puyung	13. apo	13. grandchild
14. papà babù	14. tiyuhin/tiyahin	14. uncle/aunt
15. pinaranà	15. pamangkin	15. nephew/niece
16. téngéde minsang	16. pinsan	16. cousin

17. yaneng	17. biyanan	17. parent-in-law
18. ipagé ese	18. bayaw	18. brother-in-law
19. ipagé vavinay	19. hipag	19. sister-in-law
20. manurang	20. manugang	20. son, daughter- in-law
21. mga gakedé	21. (mga)kamag-anak	21. relative(s)
22. séngkabansa	22. kababayan	22. townmate
23. rapî	23. kaibigan	23. friend
24. lawang	24. kaaway	24. enemy
25. tawmata	25. tao	25. person
26. esè	26. lalaki	26. male
27. vavinay	27. babae	27. female
28. dalliyò	28. bata	28. child
29. umbaseng	29. binata	29. young man (unmarried)
30. maruwa	30. dalaga	30. young woman (unmarried)
31. matimadé ese matimadé vavinay	31. matandang lalaki, babae	31. old man, woman

Mébisallang Méngangundang

Mga Biyasé u Avà

Mébisallang Méngangundang :

1. Daì péllallasa ne
2. Isiyé masakì.
3. Dallengko su anung méngangundang.
4. Su apa méngangundang?
5. Apa gahédangu?
6. Matédù témbò ku.
7. Iyà namuta kéngi.
8. Métumbuliling mata ku vuru mallallung.
9. Andiu iyà piyà malariya ku.
10. Iyà ménggi sikaw sasusù.
11. Inungko undang ini kada mallangè law.

1. Masama ang kanyang pakiramdam.	1. He doesn't feel well.
2. Siya ay may sakit.	2. He is sick.
3. Pumunta ka sa manggagamot.	3. Go to the doctor.
4. Saan ako tatawag ng manggagamot?	4. Where can I find a doctor?
5. Ano ang iyong nararamdaman?	5. Tell me how you feel.
6. Masakit ang aking ulo.	6. I have a headache.
7. Nagsuka ako kagabi.	7. I vomited last night.
8. Nahihilo ako at may lagnat.	8. I feel dizzy and have a fever.
9. May malaria yata ako.	9. I think I have malaria.
10. Iiniksiyunan kita.	10. I will give you a shot.
11. Inumin ninyo ang gamot na ito tuwing tanghali.	11. Take this medicine every day at noon.

Mga Biyasé u Avà

1. takiyaré	1. bisig	1. arm
2. likudé	2. likod	2. back
3. avà	3. katawan	3. body
4. duri	4. buto	4. bone
5. alle	5. baba	5. chin
6. doko	6. dibdib	6. chest
7. tullì	7. tainga	7. ear
8. siku	8. siko	8. elbow
9. mata	9. mata	9. eye
10. gati	10. mukha	10. face
11. vuwang lima	11. daliri	11. finger
12. laydé	12. paa	12. feet
13. dérù	13. noo	13. forehead
14. utã	14. buhok	14. hair (head)
15. lima	15. kamay	15. hand
16. pépuso	16. puso	16. heart
17. vuku	17. tuhod	17. knee

18. payang	18. hita	18. leg, upper
19. visi	19. binti	19. leg, lower
20. ate	20. atay	20. liver
21. morong	21. bibi	21. mouth
22. kanuku	22. kuku	22. nail
23. reré	23. leeg	23. neck
24. illung	24. ilong	24. nose
25. rusu	25. tadyang	25. rib
26. bémbang	26. balikat	26. shoulder
27. tiyang	27. tiyan	27. stomach
28. isi	28. ngipin	28. teeth
29. ténggowang	29. lalamunan	29. throat
30. inang u lima	30. hinlalaki	30. thumb
31. vuwang laydé	31. daliri ng paa	31. toe
32. dila	32. dila	32. tongue

18. payina

19.

20.

21.

22.

Makanteré u Pévavella

Pananullaté

Makanteré u Pévavella

1. Masingkà ikaw mébellang Tagalugé?
2. Iyà masingkà katiyò gaydé iyà véga mébella.
3. Iyà makapébella katiyò.
4. Apa ___ su tingiré ikamene?
5. Nikasilibangu apa nipébellaku?
6. Iyà taya makasilibé.
7. Saũko pébella.
8. Pébellako pakallivuway.
9. Masingkà ikaw mébellang Inglisé mapiya.
10. Taya matullidé papébellaku.
11. Iyà mumagiskuwila papébisallang Sangiré.

1. Marunong ba kayong magsalita ng Tagalog?
2. Nauunawaan ko po ng kaunti ngunit hindi ako makapagsalita.
3. Nakakapagsalita ako ng kaunti.
4. Ano ang _____ sa inyong salita?
5. Nauunawaan mo ba ang aking sinasabi?
6. Hindi ko po nauunawaan.
7. Pakiulit mo nga.
8. Magsalita kayo ng marahan.
9. Mahusay kayong magsalita ng Ingles.
10. Hindi maayos ang aking pagsasalita.
11. Nag-aaral pa lamang akong magsalita ng Sangil.

1. Do you know how to speak Pilipino?
2. I understand a little but I don't know how to speak it.
3. I speak it a little.
4. How do you say _____ in your language?
5. Do you understand what I am saying?
6. I don't understand.
7. Please repeat that.
8. Speak more slowly.
9. You speak English well.
10. My speech is not grammatical.
11. I am still learning how to speak Sangil.

Pananullaté

1. Iyà lumosé bolping u malliyà.
2. Iyà mépavavang sullaté su inang ku.
3. Kapuku kallétasé, tumbuké vuru subri.
4. Sullatéko alleng u si.
5. Vavako sullaté ini su post upis.
6. Vawkaykø iyà dalluwa tumbuké pétaré kinsi vuru sémbaù pétaré saysinta.
7. Su apa pépavavangkami tiligrama?

1. Pahiram nga po ng
'ballpen' ninyo sandali.
2. Magpapadala ako ng sulat
sa nanay ko.
3. Kailangan ko ng papel,
selyo, at sobre.
4. Lumagda kayo rito.
5. Dalhin ninyo ang sulat na
ito sa koreo.
6. Pagbilhan mo ako ng
dalawang selyong
tig-kikinse at isang
selyong tig-sisisenta.
7. Saan kami maaaring
magpadala ng telegrama?

1. May I borrow your pen for a
moment?
2. I will send a letter to my
mother.
3. I need paper, stamps and an
envelope.
4. Sign your name here.
5. Take this letter to the
post office.
6. Sell me two 15 centavo
stamps and one 60 centavo
stamp.
7. Where can we send a
telegram?

Mga Kang

Mga Dukù

Mga Vuwang Kayu

Mga Kinà

Mga Dingang u Kang

Papamélli

Mga Kang

1. Iyà narutung vuru nallow.
2. Kumang ke ikitè.
3. Kangko mapiya, alliyè kameya.
4. Malléngang vuru mara katiyò kang ini.
5. Tambayko saù.
6. Alliyà e, iyà nayde.
7. Iyà médollong akè panginunang.

1. Ako ay nagugutom at nauuhaw.
2. Kumain na tayo.
3. Kumain kayong mabuti; huwag kayong mahihiya.
4. Masarap'at maanghang-anhang ang pagkaing ito
5. Kumuha pa kayo.
6. Ayaw ko na, busog na ako.
7. Pahingi nga po ng inumin.

1. I am hungry and thirsty.
2. Let's eat now.
3. Eat well, don't be shy.
4. It's delicious and a little peppery.
5. Take some more.
6. I can't, I'm full.
7. Give me a drink of water, please.

Mga Dukù

1. pariyà
2. pōnsò
3. puṣong vusà
4. vanggù
5. témbuwayng gopang
6. ripulyu
7. powda kayu
8. vatadé
9. sagotong
10. ahusé
11. liya
12. nating vuwane
13. bumbay
14. témbuway
15. pitsay
16. risa masasa
17. upu
18. babasé
19. powdà
20. samatè

1. ampalaya
2. labong
3. puso ng saging
4. sitao, sitaw
5. monggo, balatong
6. repolyo
7. kamoteng-kahoy
8. mais
9. talong
10. bawang
11. luya
12. okra
13. sibuyas
14. sitsaro
15. petsay
16. siling pula
17. upo
18. kalabasa
19. kamoteng-baging
20. kamatis

1. ampalaya
2. bamboo shoots
3. banana blossom
4. beans--long
5. beans--mongo
6. cabbage
7. cassava
8. corn
9. eggplant
10. garlic
11. ginger
12. okra
13. onion
14. peas
15. pechay
16. red pepper
17. squash--white
18. squash--yellow
19. sweet potato
20. tomato

Mga Vuwang Kayu

1. sallukaya
2. abukadu

1. atis
2. abokado

1. atis
2. avocado

3. vusà
4. niyuré
5. pullingka
6. bayabasé
7. kalamansi
8. nangka
9. wai
10. limu
11. kapà
12. nanasi
13. limu
14. star apolé

3. saging
4. niyog
5. buko
6. bayabas
7. kalamansi
8. nangka
9. mangga
10. dalanghita
11. papaya
12. pinya
13. suha
14. kaimito

3. banana
4. coconut
5. coconut-young
6. guava
7. kalamansi
8. jackfruit
9. mango
10. orange
11. papaya
12. pineapple
13. pomelo
14. star-apple

Mga Kinà

1. saséballikang sapi
2. saséballikang manù
3. karaka
4. payadé
5. kinà
6. saséballikang patu
7. saga

1. karning baka
2. karning manok
3. alimasag
4. daing
5. isda
6. karning pato
7. karning baboy

1. beef
2. chicken
3. crab
4. dried fish
5. fish
6. duck
7. pork

Mga Dingang u Kang

1. kapi
2. sa
3. gatasé
4. budaké
5. matamisé

1. kape
2. tsa, tsaa
3. gatas
4. asin
5. asukal

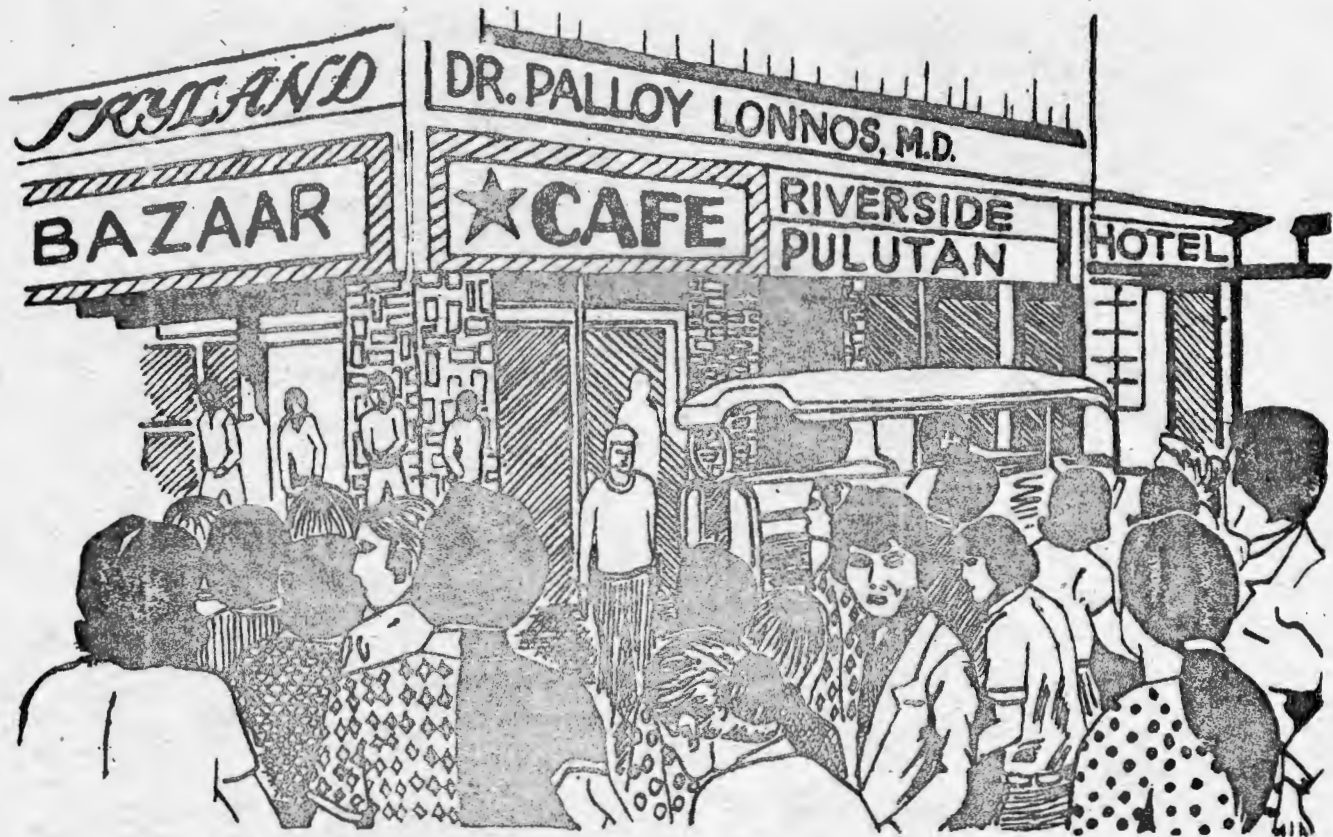
1. coffee
2. tea
3. milk
4. salt
5. sugar

Papamélli

1. Pilla sénténgowang dillisé ini?
2. Magénang karéngang. Mapakay médollong génang e?
3. Mamulla karéngang génang ini.
4. Pilla kapunu?
5. Tambayko katiyò.
6. Igìu si siyà pisusé lima?
7. Ho, Pillang ténggowang kapunu?
8. Ali, ikaw mapu mamélli basketé?
9. Isay nékowà ini?
10. Iyà kinuwateng u lima.
11. Su apa nikasingkatengu mékowà basketé?
12. Niténtillong ngu inang ku.

1. Magkano ang isang yarda ng telang ito?
2. Ang mahal naman. Maaari bang tumawad?
3. Napakamura na ito.
4. Magkano ang gusto mo?
5. Dagdagan mo pa ng kaunti.
6. Ibibigay mo ba ng limang piso?
7. Sige. Ilan yarda ang kukunin mo?
8. Ale, gusto ba ninyong bumili ng basket?
9. Sino ang gumawa niyan?
10. Ako po. Gawa po ito sa kamay.
11. Saan ka natutong gumawa ng basket?
12. Tinuruan po ako ng nanay ko.

1. How much is a yard of this cloth?
2. That's expensive. Can't you give a discount?
3. It's very inexpensive as it is.
4. How much would you want to pay for it?
5. Offer a bit more.
6. Can you give it for ₱5.00?
7. Okay. How many yards do you want?
8. Ma'm, would you like to buy a basket?
9. Who made it?
10. I made it myself. It's handmade.
11. Where did you learn how to make baskets?
12. My mother taught me.

Makanteré u Dadalleng

Pananuwada Mga Vanuwa

Makanteré u Kakowà u Vanuwa

Tawmata Végang Sowa

Makanteré u Dadalleng

1. Iyà ku te mémbava.
2. Kakéditay te piyà e mémbavava.
3. Téntang ke sémbau ène. Iyà ku te mémbava
4. Pilla papénggèngangu kébì u ini?
5. Magénang ke karéngang pisusé ène. Iyà ménggì méntumbà pisusé pà.
6. Ikaw dumalleng su Davo?
7. Éé, apa sasakenang ku dumalleng sene?
8. Sake te su bus ène
9. Ténturù e ikaw si siyà.
10. Su apa sasakenang jipé sallang Kiyambà?
11. Sene ba gaydé mapiya ikaw sumake su bus.
12. Pilla kalléngù e mébiyahi dumalleng su Zambuwangga?

1. Mama, ako na ang magdadala.	1. Sir, I will carry. O.K.
2. Huwag na, may magdadala na.	2. Never mind, someone is doing it already.
3. Iwan mo ang isang iyan at ako na ang magdadala.	3. Leave that one; I will carry it.
4. Magkano ang sisingilin mo sa lahat ng ito?	4. How much will you charge for all this?
5. Ang mahal naman! Apat na piso na lang.	5. That's too much. I will give four pesos only.
6. Pupunta ba kayo sa Dabaw?	6. Are you going to Davao?
7. Oo, ano ang aking sasakyan papunta roon?	7. Yes, what do I take to get there?
8. Sumakay kayo sa bus na iyon.	8. You take that bus.
9. Sumonod kayo sa akin.	9. Follow me.
10. Saan ang sakayan patungo sa Kiamba?	10. Where do I get the jeep to Kiamba?
11. Sa dako roon, pero mabuti pa ay sumakay kayo sa bus.	11. Over there, but it's better to take a bus.
12. Gaano katagal ang biyahe papunta sa Zamboangga?	12. How long is the trip to Zamboanga?

13. Andî u mga sêdêwaw sérébi:
14. Ikami mémbava piyunay su dadallenang?
15. Su apa tatumpang u?
16. Iduwa mapi, papà, babù?
17. Sake te. Ipéloku te llullang iduwa su vavong jipé.
18. Pilla sukay ku vuru llullang ku?
19. Ipatumpa iyâ su padiyang.

13. Humigit-kumulang sa isang umaga at isang gabi.	13. A day and a night, more or less.
14. Kailangan bang magdala tayo ng makakain sa daan?	14. Should we take something to eat on the way?
15. Saan kayo bababa?	15. Where will you get off?
16. Sasama ba kayo, mama, ale?	16. Are you coming, uncle, auntie?
17. Sakay na. Ilalagay ko ang kargada ninyo sa ibabaw ng dyip.	17. Get on. I will put your cargo on top of the jeep.
18. Magkano ang aking pasahe pati kargada ko?	18. How much is the fare for myself and the cargo?
19. Bababa ako sa palengke.	19. I'll get off at the market.

Pananuwada Mga Vanuwa

1. Dalleng ke matullidé.
2. Pangwaneng su sengè u dalleng.
3. Pangayri napawsé bòu lalenteng.
4. Su apa yamang u vuru inang u?
5. Yamà dasì su mallangè i ninà vava su masanà.
6. Valle su likudu u maségité valleng papà ku.
7. Pangaviko se.
8. Lintùko sini.
9. Pangédo su sengè e.
10. Iyà tumumpa sini. •

1. Lumakad kayo ng tuloy-tuloy.
2. Kumanan kayo sa kanto.
3. Kumaliwa kayo pagkalampas ng tulay.
4. Nasaan ang tatay at nanay mo?
5. Ang tatay ay nasa itaas, ang nanay po naman ay nasa ibaba.
6. Ang bahay na nasa likod ng simbahan ay sa aking tiyo.
7. Umakyat kayo.
8. Bumaba kayo.
9. Huminto sa kanto.
10. Bababa na ako rito.

1. Go straight ahead.
2. Turn right at the corner.
3. Turn left after the bridge.
4. Where is your father and mother?
5. He is upstairs but mother is downstairs.
6. The house behind the church is my uncle's.
7. Climb up there.
8. Come down here.
9. Stop at the corner.
10. I will get off here.

Makanteré u Kakowa u Vanuwa

1. Mapiya nu tate dumaseré.
2. Matétì sébapé timpu teng papamédisé.
3. Madéning.
4. Mayrà anging sabapé piyà vahiyu su
Bisayasé.
5. Dalleng malébo sébapé piyà tariti.
6. Dimaseré mabagé karébi.
7. Napukaw kéngi iyà sébapé piyà daù.
8. Matéti sini gaydé madéning su Bagyu.

1. Mabuti at hindi na umuulan.
2. Napakainit dahil tag-init na ngayon.
3. Maginaw.
4. Mahangin dahil may bagyo sa Bisayas.
5. Ang daan ay maputik dahil tag-ulan.
6. Umulan ng napakalakas kahapon.
7. Nagising ako dahil sa kulog kagabi.
8. Mainit dito pero maginaw sa Baguio.

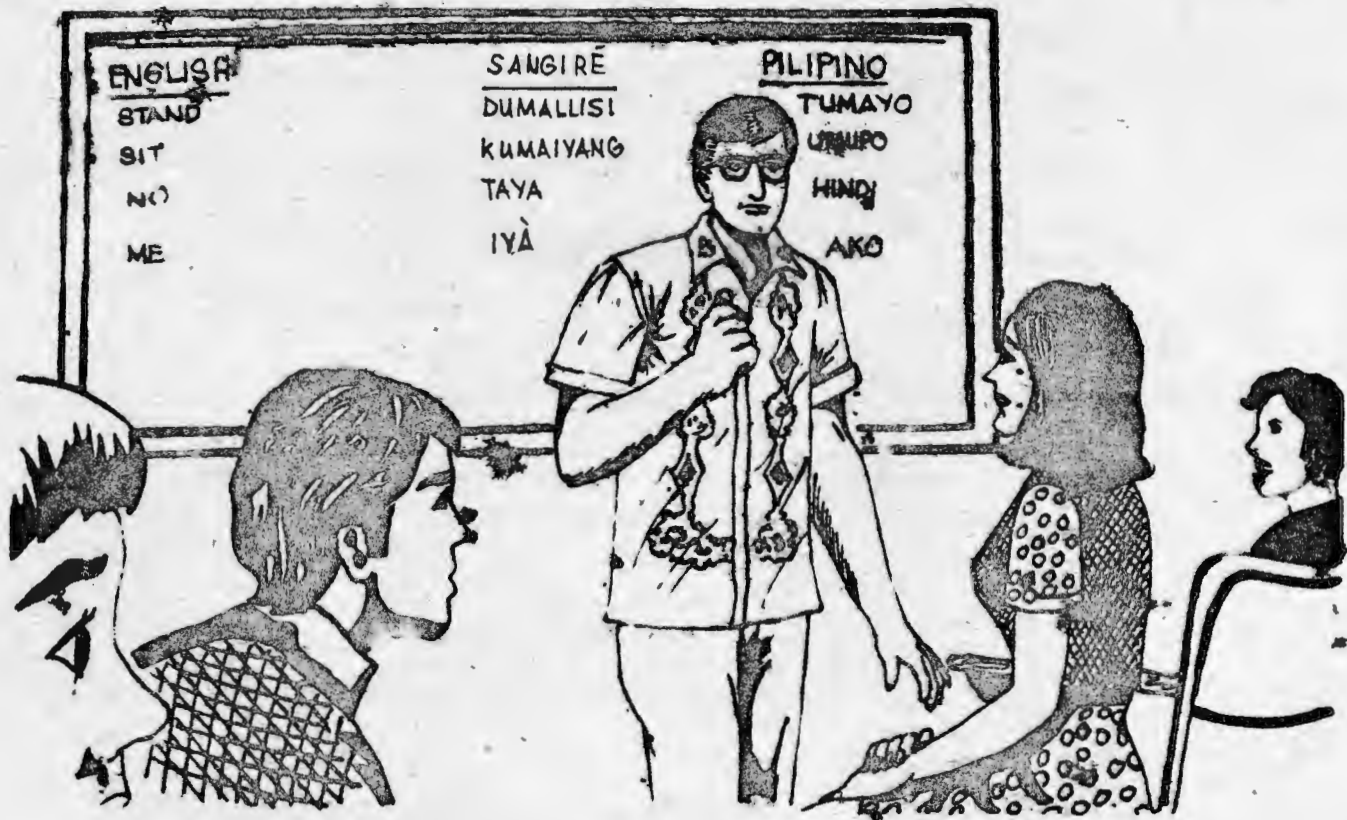
1. It's good that it's no longer raining.
2. It is very hot because it's dry season.
3. It is cold.
4. It is very windy because there's a typhoon in Bisayas.
5. The road is muddy because it's rainy season.
6. It rained very hard yesterday.
7. The thunder woke me up last night.
8. It is hot here but it is cold in Baguio.

Tawmata Végang Sowa

1. Su apa pamélliyangku kallétasé u vavékeng.
2. Su apa piyà papékowateng llillusé?
3. Su apa piyà mangangébu isi?
4. Su apa papamélliyang tikité u alliplanu?
5. Su apa dalleng su padiyang?
6. Su apa ristawrang mapiya?
7. Mallaw deng Piyapi?

1. Saan ako makakabili ng pahayagan?
2. Saan maaaring magpakumpuni ng relo?
3. Saan mayroon dentista?
4. Saan makakabili ng tiket sa eroplano?
5. Saan ang papuntang palengke?
6. Saan mayroon mabuting 'restaurant'?
7. Mas malayo pa ba sa Piapi?

1. Where can I buy a newspaper?
2. Where can I get a watch repaired?
3. Where is a dentist?
4. Where is the airplane ticket office?
5. Show me the way to the market.
6. Where is a good restaurant?
7. Is it much further to Piapi?

ENGLISH

STAND
SIT
NO
ME

SANGIRÉ

DUMALLISI
KUMAIYANG
TAYA
IVÀ

PILIPINO

TUMAYO
UMUPO
HINDI
AKO

Mga Dadorang u Mananéntillo

Mga Ballanyawa

Mga Dadorang u Mananéntillo

1. Daringiréko kamona.
2. Daringiréko kapiya.
3. Simbarayko kakivo.
4. Basako pakabagé.
5. Basako pakasikomay.
6. Sullitayko saù.
7. Mékivo iyà bo simbarayko.
8. Dallisiko.
9. Kaiyangko.
10. Ipakallange limang kamene abila
kasingkatengu sasimbare.
11. Pébellako pakabagé taya ikadingiré.
12. Mapiya.
13. Narino.
14. Ta narino.

1. Makinig muna kayo.	1. Listen first.
2. Makinig kayong mabuti.	2. Listen carefully.
3. Sagutin (ninyo) ang tanong.	3. Answer the question.
4. Basahin (ninyo) ng malakas.	4. Read aloud.
5. Basahin (ninyo) ng mahina.	5. Read silently.
6. Pag-aralan ninyo itong muli.	6. Study it again.
7. Magtanong ako, sagutin ninyo.	7. I'll ask a question, you answer.
8. Tumayo ka.	8. Stand up.
9. Maupo ka.	9. Sit down.
10. Itaas ninyo ang inyong kamay kung alam ninyo ang sagot.	10. Raise your hand if you know the answer.
11. Lakasan mo. Hindi namin marinig.	11. Speak louder. We can't hear you.
12. Magaling.	12. Good.
13. Tama.	13. Right.
14. Mali.	14. Wrong.

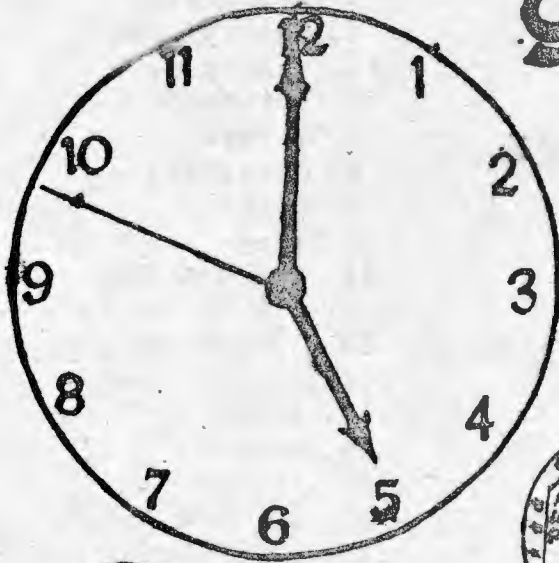
Mga Ballanyawa

1. karémbaw	1. kalabaw	1. carabao
2. meyò	2. pusa	2. cat
3. manù katitò	3. sisiw	3. chick
4. manù	4. manok	4. chicken
5. sapi	5. baka	5. cow
6. vuwaya	6. buwaya	6. crocodile, alligator
7. usa	7. usa	7. deer
8. asu	8. aso	8. dog
9. témpepà	9. palaka	9. frog
10. vikò	10. kiti-kiiti	10. tadpole
11. tokè	11. tuko	11. lizard
12. gansu	12. gansa	12. goose
13. manù vavinay	13. inahing manok	13. hen
14. kudà	14. kabayo	14. horse
15. kotang	15. butiki	15. house lizard
16. ubà	16. matsing, unggoy	16. monkey
17. vavo	17. daga	17. mouse, rat
18. saga	18. baboy	18. pig
19. lundung	19. tandang	19. rooster
20. katowang	20. ahas	20. snake
21. pénù	21. pagong	21. turtle

1. karéngéntay
2. patiyukang
3. kallibambang
4. ullidé
5. lipang
6. tangang
7. kallimbotong régu
8. mélalésa akè
9. manumpitay
10. kaho
11. kahong manù
12. lango
13. kallimbotong gadung
14. kutu
15. ténì
16. kallibambang
17. vakinava
18. wa
19. lawati

1. langgam
2. bubuyog
3. paru-paro
4. higad
5. alupihan
6. ipis
7. kuliglig
8. tutubi
9. alitaptap
10. pulgas
11. hanip
12. langaw
13. balang, tipaklong
14. kuto
15. lamok
16. gamu-gamu
17. gagamba
18. anay
19. uod, bulati

1. ant
2. bee
3. butterfly
4. caterpillar
5. centipede
6. cockroach
7. cricket
8. dragonfly
9. firefly
10. flea
11. chicken flee
12. fly
13. grasshopper
14. louse, lice
15. mosquito
16. moth
17. spider
18. termite
19. worm

9 4 3 6
1 2 5 8
0 7

Makanteré u Waktu

Makanteré u Pamamilang

Kulléta

Makanteré u Waktu

1. Ullasé apa ménétà pararemong?
2. Alas nuwebe mawkadé.
Ala unang vavéaw.
Alas dos midyang vavéaw.
Alas kuwtru pà u puwo lima su-minutune
vavéaw.
3. Manggà deng?
4. Ullasé apa?
5. Samulli te ikaw

Makanteré u Law

1. Ahadé
2. Isning
3. Salasa
4. Allébàa
5. Hamisé
6. Jamaté
7. Sabtu

1. Anong oras magsisimula ang pulong?
2. Alas nuebe ng umaga.
Ala-una ng hapon.
Alas-dos medya ng hapon.
Alas kwatro-kwarenta'y singko ng hapon.
3. Matatagalan pa ba?
4. Anong oras na?
5. Huli na kayo.

Linggo

Lunes

Martes

Miyerkoles

Huebes

Biyernes

Sabado

1. What time does the meeting start?
2. Nine in the morning.
1:00 in the afternoon.
at 2:30 pm.
at 4:45 pm.
3. Will it be a long time yet?
4. What is the time?
5. You're late.

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

Thursday

Friday

Saturday

Makanteré u Law Rebi

1. law, rébi
2. law ini, bò rébi
3. karébi, kéngi
4. jaw, jaw rébi
5. kabwaw
6. kabwaw rébi
7. karébi vavéaw
8. sémbavéaw
9. sémédaè law
10. kakawallane rébi
11. endaï maw
12. mawkadé
13. mallangè law
14. vavéaw
15. sasédà u law

1. Araw, gabi	1. day, night
2. ngayon, mamayang gabi	2. today, tonight
3. kahapon, kagabi	3. yesterday, last night .
4. bukas, bukas ng gabi	4. tomorrow, tomorrow night
5. kamakalawa	5. day before yesterday
6. kamakalawa ng gabi	6. night before last
7. kahapon ng hapon	7. yesterday afternoon
8. agaw-dilim	8. twilight
9. pagkalipas ng dilim	9. after dark
10. hating-gabi	10. midnight
11. madaling-araw	11. dawn
12. umaga	12. morning
13. tanghali	13. noon
14. hapon	14. afternoon
15. paglubog ng araw	15. sunset

Makanteré u Law

1. kani
2. mawkadé ini
3. vavéaw ini
4. i
5. bò

Makanteré u Kallengu

1. sédéaw
2. séngkahadé
3. sémbuwang
4. séntawng
5. law
6. rébi

Makanteré u Mga Waktu

1. maning ngellée law
2. law law
3. tawng nalliyu
4. tawng ini
5. tawng sémbaù

1. kanina
2. ngayon umaga
3. ngayon hapon
4. ngayon
5. mamaya

1. isang buong araw
2. isang linggo
3. isang buwan
4. isang taon
5. araw
6. gabi

1. balang-araw
2. araw-araw
3. nakaraan taon
4. ngayon taong ito
5. sa susunod na taon

1. a while ago
2. this morning
3. this afternoon
4. now
5. later

1. one 24 hour period
2. one week
3. one month
4. one year
5. day time
6. night time

1. someday
2. every day
3. last year
4. this year
5. next year

Makanteré u Pamamilang

1. sémbaù	1. isa	1.	1	one
2. dalluwa	2. dalawa	2.	2	two
3. tataw	3. tatlo	3.	3	three
4. pà	4. apat	4.	4	four
5. lima	5. lima	5.	5	five
6. nung	6. anim	6.	6	six
7. pitu	7. pito	7.	7	seven
8. waw	8. walo	8.	8	eight
9. siyaw	9. siyam	9.	9	nine
10. mapuwo	10. sampu	10.	10	ten
11. duwampuwo	11. dalawampu	11.	20	twenty
12. tawmpuwo	12. tatlumpu	12.	30	thirty
13. pà u puwo	13. apatnapu	13.	40	fourty
14. limampuwo	14. limampu	14.	50	fifty
15. nung u puwo	15. animnapu	15.	60	sixty
16. pitumpuwo	16. pitumpu	16.	70	seventy
17. wawmpuwo	17. walumpu	17.	80	eighty
18. siyawmpuwo	18. siyamnapu	18.	90	ninety
19. marasù	19. isang daan	19.	100	one hundred
20. sérivu	20. isang libo	20.	1000	one thousand

1. ikaysa
2. ikaduwa
3. ikatataw
4. ikapà

1. sénsulle
2. duwasulle
3. tawsulle
4. pàusulle
5. limasulle
6. masaw-saw
7. pasénsulle,
masaw,
paséngga

1. una
2. ikalawa
3. ikatlo
4. ikapat, ikaapat

1. minsan
2. dalawang beses, ulit
3. tatlong beses, ulit
4. apat na beses, ulit
5. limang beses, ulit
6. madalas
7. bihira
malimit, palagi
pagkaminsan,
paminsan-minsan

1. first
2. second
3. third
4. fourth

1. once
2. twice
3. thrice
4. four times
5. five times
6. often
7. seldom
always
sometimes

Kulléta

1. jesé
2. pisita
3. salapì
4. pisusé sémbaù
5. pisusé sémbaù pisita
6. pisusé sémbaù salapi
7. pisusé lima

1. diyes, diyes sentimos	1. ₱ .10	ten centavos
2. bente, bente sentimos	2. ₱ .20	twenty centavos
3. singkwenta, singkwenta sentimos	3. ₱ .50	fifty centavos
4. piso	4. ₱1.00	one peso
5. uno beinte	5. ₱1.20	one twenty
6. uno singkwenta	6. ₱1.50	one fifty
7. limang piso	7. ₱5.00	five pesos